

WSPÓŁCZESNY OJCIEC I JEGO ROLA

Mgr Rafał Podleśny – KUL STALOWA WOLA

Ur. 19.01.1976 r. w Tarnobrzegu. Absolwent Technikum Mechanicznego w Tarnobrzegu. W I. 1998-2003 studia magisterskie na Uniwersytecie Rzeszowskim – kierunek wychowanie techniczne w zakresie informatyki i ogólnotechnicznym. Stopień magistra w 2003 r. W I.2006/07 Studia Podyplomowe na Wydziale Wychowania Fizycznego Uniwersytetu Rzeszowskiego. Nauczyciel dyplomowany. Nauczyciel w Zespole Szkół w Tarnobrzegu. Od dnia 1 października 2009 roku pracownik naukowo-dydaktyczny na stanowisku asystenta w Katedrze Prawa Prywatnego na Wydziale Zamiejscowym Prawa i Nauk o Gospodarce Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Stalowej Woli zaś od 2010 r. w katedrze Pedagogiki Katolickiej Zamiejscowego Wydziału Nauk o Społeczeństwie. Redaktor techniczny czasopism: „Pedagogika Katolicka”, „Społeczeństwo i Rodzina”, „Przegląd Prawno-Ekonomiczny”. „Pedagogia Ojcostwa”, „Katoliku Pedagogikus”. Autor kilku artykułów naukowych. Zainteresowania badawcze: Rodzina w społeczeństwie informacyjnym, Ojciec rodziny, systemy zarządzania treścią, historia komputerów, systemy DTP.

WPROWADZENIE

Od wielu lat obserwujemy niepokojące obniżenie roli ojca w rodzinie i wychowaniu dziecka. Dużo mówi się o macierzyństwie, docenia się jego rolę i prawnie ochrania, natomiast pozycja ojca w rodzinie jest coraz bardziej enigmatyczna. Kolejne pokolenia wychowują się w znacznej mierze bez ojca. Nie jest sztuką powołać dziecko do życia, nie wystarczy utrzymywać je materialnie. Trzeba jeszcze odważyć się być jego „przyjacielem”. Brak „ojcowskiej ręki” w wielu rodzinach jest jedną z przyczyn coraz większej destabilizacji „młodych”. Bardzo szkodliwe są więc modne ostatnio egoistyczne trendy wśród niektórych kobiet, które chcą mieć dziecko, ale wychowywać je bez ojca. Co dopiero mówić o pseudorodzinie z dwiema mamusiami lub dwoma tatusiami.

O ile bez bliskiego kontaktu z matką dziecko traci wiele w rozwoju własnych

uczuć i więzi osobowych, o tyle brak ojca (formalny bądź praktyczny, brak więzi uczuciowej) może zaowocować zmniejszonym poczuciem własnej wartości, obniżeniem stawianych sobie wymagań, brakiem zdecydowanego „kręgosłupa moralnego” a także negatywnym stosunkiem do wiary i tradycji. Młodzi ludzie często załamują się i tracą wiarę we własne siły przy pierwszym lepszym niepowodzeniu. Niektórzy nie potrafiąc dać sobie rady z trudnościami reagują buntem i agresją, której skutki aż nadto dobrze możemy zauważyć na co dzień. Dziecko w swoim rozwoju potrzebuje więc zarówno ciepła i opieki matki jak i siły, zdecydowania, konsekwencji ojca. Rozwija się najpełniej w atmosferze miłości między tymi dwiema osobami. Nie ulega jednak wątpliwości, że wychowanie młodego człowieka jest zajęciem niesłychanie fascynującym, dającym dużo radości i satysfakcji, ale także i trudnym.

ROLA OJCA

Przemiany społeczne, kulturowe, czy ekonomiczne zachodzące we współczesnym świecie mają swoje odbicie w życiu rodziny. Tym samym wpływają na funkcjonowanie jej członków. Obecnie coraz częściej mówi się o zmieniającej się roli i miejscu ojca w strukturze rodziny¹

Fundamentalną rolą ojca w życiu dziecka jest wzbudzenie autorytetu, bezpieczeństwa i stabilności. Należy pamiętać o tym, że w wielu rodzinach to właśnie ojciec zajmuje się pracą i zapewnianiem bytu materialnego dla całej rodziny. Nie sposób więc zaprzeczyć jak ważna staje się jego rola. W procesie wychowywania dzieci, ojciec staje się wzorem i przekazuje zasady i prawdy moralne, które są ważne w życiu. Przekazuje męskie cechy i wartości. Dlatego synowie mogą się z nim łatwo identyfikować. Miłość matki jest bezwarunkowa, natomiast miłość ojca jest bardziej wymagająca. Oznacza to, że ojciec staje się bardziej wymagający wobec dzieci, ucząc ich tym samym lepszemu radzenia sobie w życiu.

Rolą ojca jest także wspieranie rozwoju tożsamości u dzieci. Kształtowanie tożsamości dzieci jest bardzo ważnym procesem, który nie może się odbywać w sposób niezakłócony bez wsparcia ze strony ojca. Ojcowie są również odpowiedzialni za proces socjalizacji swoich dzieci.

Kolejnym z podstawowych zadań w procesie wychowania dzieci jakie musi wypełnić ojciec to ustalanie i utrzymanie granic. Granice stanowią o odrębności rodziny od innych. Można mówić o granicach zewnętrznych i wewnętrznych. Granice zewnętrzne oddzielają ro-

dzinę od innych podsystemów. Ustalają też przepływ informacji między rodziną i innymi ludźmi. Wewnętrzne granice wyznaczają zasady przepływu informacji w obrębie rodziny.

Rola ojca jest znacząca zwłaszcza jeśli chodzi o rozwój społeczny dzieci. Ojcowie odpowiadają w dużej mierze za socjalizację. Przygotowują także dziecko do różnych zadań życiowych poprzez fakt, że są zazwyczaj bardziej wymagający od matek. Dzięki temu uczą dzieci jak mają radzić sobie ze stresem i problemami. Ojcowie przekazują także normy społeczno-moralne dzieciom. Ojciec wpływa więc na jakość przystosowania dzieci, odpowiadają także za rozwój ich uczuciowej dojrzałości.

Rolą ojca jest także wspieranie dziecka w jego prawidłowym rozwoju i dawanie drogowskazów życiowych. Ustalanie celów, do których warto dążyć, i które warto przekazywać innym. Poza tym, rolą ojca jest także wspieranie poczucia własnej wartości i kompetencji dzieci. Dzieci, które mają lepsze relacje z ojcem są bardziej świadome własnej wartości i przejawiają dużą dozę pewności siebie. Owocuje to lepszym funkcjonowaniem w codziennym życiu i w relacjach z innymi ludźmi. Ojciec przygotowuje także dzieci do samodzielnego życia poprzez szereg rad i wartości jakie im przekazuje. Jeżeli nadmiernie nie krytykuje swoich dzieci, to daje im szansę na rozwój w szczęśliwych, świadomych siebie dorosłych.

PRZYPADKI NIEOBECNOŚCI OJCA

Fizyczna nieobecność ojca, która dotyka ok. 13 % polskich rodzin z samotnymi matkami² może mieć charakter

¹ Zob. M. Oleś, P. Oleś, *Z Psychologicznych aspektów ojcostwa*. W: D. Kornas-Biela (red). *Oblicza ojcostwa*, s.255-267

zawiniony, zarówno przez ojca (rozwód, porzucenie dziecka) jak i matkę (uniemożliwienie kontaktu ojca z dzieckiem, zakładanie rodzin przez niezamężne kobiety), a także niezawiniony np. w związku ze śmiercią ojca³. Coraz częściej mówi się również o nieobecności ojca wywołanej zjawiskiem emigracji zarobkowej, której skutki określa się pojęciem⁴.

Ojciec może być również nieobecny w sposób psychiczny. Nie wykazuje on opiekuńczej postawy wobec dziecka, a w związku z tym nie cieszy się w jego oczach autorytetem⁵. Niektórzy zauważają, że taka postawa może gorzej wpływać na dziecko niż jego fizyczna nieobecność⁶. Przyczynami tej formy ojcostwa mogą być sztywne wzorce ról rodzinnych, według których ojciec zajmuje się utrzymaniem rodziny a matka wychowywaniem dzieci⁷, pracoholizm ojca⁸, błędy w interakcji między rodzicami, kiedy np. ojciec czuje się niepotrzebny na skutek odsuwania go od spraw domowych przez żonę⁹, niski poziom kultury i świadomości pedago-

gicznej ojca (błędne interpretowanie zachowań dziecka, nieznanostwo i nieuwzględnianie jego indywidualnych potrzeb w stosowanych oddziaływaniach wychowawczych), preferowanie zdrowia i wartości materialnych (związane z nie docenianiem potrzeb psychologicznych dziecka), stosowanie autokratycznego stylu wychowania łączące się z nieokazywaniem dziecku uczuć¹⁰, przyjmowanie tradycyjnie ujmowanej roli mężczyzny, która negując otwartość, odkrywanie siebie oraz wrażliwość emocjonalną utrudnia nawiązanie ojcu bliskiej i serdecznej relacji z dzieckiem¹¹, a także niedojrzałość emocjonalna oraz psychiczna ojca¹². Mężczyzna który nie dojrzał do roli ojca, nie potrafi podjąć odpowiedzialności za własne życie oraz życie innych osób, a tym samym nie daje dziecku oparcia ani poczucia bezpieczeństwa. Maria Braun-Gałkowska określa takiego ojca jako typ z kompleksem Piotrusia Pana¹³. Najwięcej krzywdy wyrządza zaś dziecku ojciec stosujący wobec niego przemoc fizyczną i/lub psychiczną,

² Por. A. Zwoliński, *Zanik współczesnej rodziny*. W: B. Muchacka (red.). *Rodzina w kontekście współczesnych problemów wychowania*, s.11-31

³ Por. M. Braun-Gałkowska, *Psychoprofilaktyka życia rodzinnego*, s. 201-202.

⁴ Zob. M. Edward, *Sytuacja wychowawcza w rodzinach niepełnych z powodu czasowej nieobecności rodzica*. W: M. Ziemska(red.). *Rodzina współczesna*, s. 58-65

⁵ K. Pospiszyl, *Ojciec a wychowanie dziecka*. Warszawa, s. 18.

⁶ M. Braun-Gałkowska, *Psychologia domowa. (Małżeństwo-dzieci-rodzina,)* s. 311)

⁷ Zob. M. Braun-Gałkowska, *Być ojcem*. W: D. Kornas-Biela (red.). *Oblicza ojcostwa*, s. 201-210).

⁸ Tamże, s. 202-203

⁹ Z. Dąbrowska, *Ojcostwo jako wartość: studium empiryczne*. *Małżeństwo i Rodzina*, 4, s. 7.

¹⁰ Por. D. Kornas-Biela, *Współczesny kryzys ojcostwa*. W: D. Kornas – Biela (red.), *Oblicza ojcostwa* s. 175-179).

¹¹ M. Sendyk, *Osamotnienie dziecka w rodzinie*. *Małżeństwo i Rodzina*, nr 4, s. 23.

¹² B. Harwas-Napierała, *Modele ról płciowych i ich psychologiczne konsekwencje dla małżeństwa i rodziny*. W: H. Liberska, M. Matuszewska (red.). *Małżeństwo: męskość, kobiecość, miłość, konflikt*. Poznań 2008, s. 47.

¹³ Zob. M. Braun-Gałkowska, *Być ojcem*. W: D. Kornas-Biela (red.). *Oblicza ojcostwa*, s. 202-203.

co może przybierać m.in. formę maltretowania, molestowania seksualnego czy też bicia, stosowanego jako metoda wychowawcza. Ojcowie tacy niszczą psychiczne zdrowie dziecka i jego osobowość, wpływają na pojawienie się depresji, agresywności i nerwicy, zaburzają też obraz siebie oraz obraz Boga swoich dzieci¹⁴.

DOBRY OJCIEC

Dobry ojciec powinien być obecny fizycznie jak i psychicznie, emocjonalnie dostępny oraz zaangażowany w proces wychowania dziecka. Zaangażowanie to jest zaś, jak donoszą wyniki z badań, wysoko cenione przez młodzież¹⁵. Dobry ojciec stanowi ponadto wsparcie dla rodziny oraz cieszy się w niej autorytetem¹⁶. Jak zauważa Andrzej Pluta, dojrzałą miłość ojcowską względem dorastającego dziecka powinno cechować ciągle zainteresowanie jego rozwojem i przeżyciami, dbałość o jakość relacji z nim, szukanie odpowiedniej formy kontaktu, utrzymanie bliskości przy jednoczesnym szanowaniu odrębności dziecka, poznawanie i zaspakajanie potrzeb nastolatka, a także stawianie mu odpowiednich wymagań¹⁷.

Według Iana Bruce'a, autora książki „Jak być wspaniałym tatą”, prawdziwego ojca powinno charakteryzować osiem podstawowych cech:

1. Dobry ojciec darzy dziecko miłością bezwarunkową. Kocha dziecko bez względu na wszystko, nawet w bardzo trudnych okolicznościach, kiedy jemu samemu nie jest łatwo. Tata ko-

cha wtedy, kiedy dziecko jest grzeczne, i wtedy, kiedy bywa nie do wytrzymania. Kiedy wylewa malinową kaszkę na klawiaturę nowego laptopa też. I również wtedy, kiedy przychodzi z pierwszej imprezy po trzech piwach. Miłość bezwarunkowa nie wyklucza emocji typu gniew, dezaprobaty zachowania, chodzi po prostu o to, że za nimi nigdy nie stoi zmienność nasilenia miłości.

2. Dobry ojciec komunikuje się z dzieckiem w sposób otwarty, czytelny. Słucha uważnie, stara się rozumieć i to pokazuje. Sam też mówi. Tłumaczy motywy swojego zachowania, swoich decyzji. Pyta, opowiada o sobie i zachęca swoje dziecko do dzielenia się troskami i kłopotami.

3. Dobry ojciec spędza czas ze swoimi dziećmi. Rozpieszczanie (w pozytywnym tego słowa znaczeniu), okazywanie miłości to dawanie „towaru deficytowego”. Nie jest nim więc kolejna lokomotywa czy lalka, która mówi, ale – szczególnie w dzisiejszej pędzącej rzeczywistości – jest nim czas! Tylko poświęcanie czasu może sprawić, że nawiązana już więź będzie się rozwijać. Jeśli mężczyzna dużo pracuje, powinien każdego dnia przemycić do swojego grafiku czas dla dziecka

4. Dobry ojciec jest cierpliwy. Wie, że jego dziecko, jak każdy człowiek, popełnia błędy. Nie unosi się więc nagminnie i z każdego powodu. Raczej cierpliwie i konsekwentnie wspiera, wyciąga rękę, tym samym pomaga dorosnąć i dojrzeć. Warto pamiętać, że nasza niecierpliwość i podenerwo-

¹⁴ Tamże

¹⁵ Tamże, s. 204-207

¹⁶ Pluta, *Młodzież i dom rodzinny*. Warszawa, s. 95.

¹⁷ Zob. M. Braun-Gałkowska, *Być ojcem*. W: D. Kornas-Biela (red.). *Oblicza ojcostwa*, s. 208-210.

wanie wywołują stres u dziecka. A nie taka jest rola dobrego ojca.

5. Dobry ojciec daje właściwy przykład. Mężczyzna musi być świadomy, że dziecko będzie go naśladować. Warto więc postępować tak, jak chciałby, by jego dziecko postępowało w przyszłości. To ogromna odpowiedzialność, jednak nie wolno dopuścić, aby stała się obciążeniem ponad siły. Świadomość swojej roli powinna być motywująca. Dzieci doskonale rozpoznają również hipokryzję. Jeśli między tym, co mówimy a tym robimy, jest choć cień niekonsekwencji, dziecko natychmiast to wyczuje. I co więcej, będzie naśladowało nie mądre słowa, które ojciec wypowiada, ale te jego czyny, które z jego słowami nie idą w parze.
6. Dobry ojciec wie, co to znaczy fajnie się bawić. Musi mieć więc bogatą wyobraźnię, poczucie humoru oraz dystans do siebie. Jeśli którejś z tych rzeczy brakuje, warto nad tym pracować. Dziecko lubi się bawić. Po prostu. Dobrze się dogaduje i miło spędza mu się czas z kimś, kto w zabawie potrafi być dla niego towarzyszem. Takim właśnie towarzyszem powinien być dla swojego dziecka ojciec
7. Dobry ojciec zapewnia poczucie bezpieczeństwa, również materialne. To znaczy zaspokaja potrzeby swojego dziecka. Bardzo ważne jest jednak wyraźne rozróżnienie potrzeb od zachcianek, zarówno przez samego ojca, jak i przez dziecko. To wiedza, umiejętność, której mądry ojciec uczy kilkulatek.
8. Dobry ojciec jest oddany swojej misji. Oddany zawsze. Warto pamiętać, że ojcem nie jest się od do. To rola,

która się zaczyna z dniem, kiedy mężczyzna słyszy od partnerki: „jestem w ciąży” i... nie kończy się! Mężczyzna, który stara się postępować wedle podobnych do wymienionych tu zasad, gwarantuje sobie tym samym ważne i pewne miejsce w sercu oraz głowie swojego dziecka. Gwarantuje sobie i swojemu dziecku więź, której nie naruszają codzienne konflikty, ponadczasową, silną i bezcenną!

UCZESTNICTWO OJCA W WYCHOWANIU

Aktywne uczestnictwo ojca w wychowaniu przynosi pozytywne efekty nie tylko im samym, ale także lub przede wszystkim ich dzieciom. Takie dzieci są bardziej samodzielne i niezależne, bowiem ojcowie pozwalają im bardziej się wykazywać i nie obawiają się tego, że dziecko się przewróci i porani kolana.

Dzieci te są bardziej twórcze i w przyszłości często wybierają takie zawody, w których muszą się wykazać i jednocześnie mogą się rozwijać. Nie boją się także podejmować nowych zadań¹⁸.

Jednym z ważniejszych elementów wynikających z roli ojca w wychowaniu dziecka jest zapewnienie poczucia bezpieczeństwa. Dziecko jest istotą kruchą fizycznie, psychicznie i duchowo, stąd tak łatwo w nim wzbudzić poczucie zagrożenia. Lęk u dzieci bywa tym większy, im słabszy jest kontakt emocjonalny z ojcem. Strach przed ciemnością, przed obcymi ludźmi, przed śmiesznością, przed przemocą, przed niepowodzeniami w szkole - to znamiona kruchości dziecięcej psychiki. Są one oznaką, że dziecko nie czuje się bezpiecznie i dlatego w żadnym wypadku nie można ich lekceważyć.

¹⁸ Por. A. Pluta, *Młodzież i dom rodzinny*, Warszawa, s. 95-99

Takie lękowe sytuacje są prawdziwym wyzwaniem dla ojca, by zbliżyć się do dziecka i dać mu większe poczucie bezpieczeństwa. Pierwszym lekarstwem w takich sytuacjach jest zwiększona dawka troskliwości i ojcowskiej miłości. W szczerzej i otwartej rozmowie ojciec może uodparniać dziecko na różnorakie zagrożenia, z jakimi przyjdzie mu się w życiu zetknąć. Nie chodzi tu o słowa pocieszenia i otuchy, ale o mocną ojcowską obecność, ojcowskie bycie razem z dzieckiem. Dobry kontakt emocjonalny ojca z dzieckiem sprawia, że jest ono pewne siebie, czuje się silne i bezpieczne, gdyż ma świadomość oparcia w ojcu. Jeśli nie posiada dobrej więzi uczuciowej z ojcem i nie czuje się przez niego chronione, zetknąwszy się z niesprawiedliwym traktowaniem - nawet wśród rówieśników - doświadcza poczucia bezbronności i bezradności. W obawie przed niezrozumieniem nie będzie szukało pomocy ojca, gdy spotka je krzywda ze strony rówieśników lub dorosłych. Ojciec winien mieć świadomość, że dziecko przeżywa wiele frustracji w zetknięciu ze światem zewnętrznym, szczególnie ze światem rówieśników. Musi więc stanąć u boku dziecka i wspierać je w trudnych dla niego chwilach, musi pogłębiać więź emocjonalną, aby dodać mu otuchy i odwagi, a swoją codzienną odwagę w zmaganiu się z trudnościami życiowymi stawiać się wzorem i źródłem życiowej odwagi dziecka. Powinien pomagać dziecku, aby stawało się coraz bardziej samodzielne, bardziej wolne, coraz bardziej odpowiedzialne i samo mogło dawać oparcie innym, w szczególności słabszym od siebie¹⁹.

Fundamentalna potrzeba każdego dziecka, jaką jest poczucie bezpieczeństwa, spełnia się w osobie ojca, a dom rodzinny staje się przystanią i schronieniem nawet w najbardziej „pochmurne” dni. Gdy więź emocjonalna ojca z dzieckiem jest silna, gdy potrafią ze sobą rozmawiać, to przystań ta na długie lata zostaje miejscem leczenia ran i nabierania sił do zmagania z trudnościami życia codziennego²⁰.

Ktoś kiedyś powiedział, że zadaniem matki jest bezwarunkowa miłość do dziecka, zaś ojca wprowadzenie go w życie. Ojciec ma wiedzę i zbiór różnych umiejętności, których przekazanie rozwijającemu się dziecku, może mu wspaniale służyć w życiu.

OJCIEC JAKO MĘSKI WZORZEC

Aby dzieci mogły się prawidłowo rozwijać, muszą mieć dobry wzorzec i mężczyzny, i kobiety. Dzięki temu uczą się o podstawowych cechach ludzkich. Nie ma to nic wspólnego ze stereotypowym spojrzeniem na role (tzn. kobieta w domu, mężczyzna do pracy) – raczej chodzi o to, by rozumiały, że różniemy się od siebie i każdy inaczej reaguje na świat.

Dzieci są bardzo spostrzegawcze i widzą, że mama z tatą tworzą zespół i mogą na sobie polegać. Mężczyzna powinien dawać przykład swoim dzieciom – powinien przekazać im, co to znaczy być odpowiedzialnym, jak szanować kobietę, jak pokonywać trudności.

Ojciec jest pierwszym wzorem do naśladowania. Jest człowiekiem, któremu można zaufać, a zaufanie to budowane jest przez wspólne przebywanie z dzieckiem od najwcześniejszych lat jego ży-

¹⁹ K. Pospiszyl, *Rola ojca w rodzinie*, Nowa szkoła (1974) nr 11, s. 14-16.

²⁰ Por. R. Pawłowska, *Rola ojca w rodzinie*, Problemy Rodzinne (1987) nr 3, s. 24-26.

cia. Dziecko bezgranicznie mu ufa i każdego dnia buduje w sobie to zaufanie na przyszłość. Dlatego tak ważną rolę jest nie stracić zaufania przez chociażby niedotrzymywanie obietnic. Ojciec, który coś obieca i nie dotrzyma, staje się w oczach dziecka niepewnym i niestabilnym człowiekiem, któremu nie można zaufać, a ta ufność ma kolosalne znaczenie w rozwoju psychicznym każdego człowieka. Ojciec godny zaufania wykazuje autentyczne zainteresowanie sprawami dziecka, choć czasem wydają się one banalne i nic nie znaczące w odczuciu osoby dorosłej. Jednak w oczach dziecka popsuta zabawka znaczy tyle samo, co dla dorosłego zepsuty samochód. Ojciec musi dbać o to, aby zawsze znaleźć czas na naprawienie tej zabawki. W żadnym wypadku nie może sobie pozwolić na odepchnięcie albo wyśmianie swojej pociechy przychodzącej z problemem zepsutej zabawki czy rozerwanej książeczki. Dziecko musi wielokrotnie doświadczać, że ojciec go nie zawiódł, nie okłamał, jest dla niego oparciem i w każdej sytuacji może na niego liczyć²¹.

Ważnym zadaniem ojca jest ukazywanie dziecku głębi sensu i celu ludzkiej egzystencji. Wielu nastolatków, szczególnie zaś chłopców, nie wie, co zrobić ze swoim życiem, ponieważ ich ojcowie nie dali im należytego wzoru, jak żyć dobrze, mądrze i uczciwie. Zażywanie narkotyków, nadużywanie alkoholu, próby samobójcze, nadużycia seksualne, młodzieńcze lekceważenie i narażanie zdrowia i życia - są to zjawiska, które pokazują negatywny stosunek młodych ludzi do własnego życia, za czym kryje się brak radości życia i jego afirmacji.

W chwilach gorzkiego rozczarowania do życia młodzi zarzucają niekiedy rodzicom fakt, że obdarzyli ich życiem: „Ja się sam na świat nie prosiłem”. Ten gorzki wyrzut wynika z odczucia braku celu i sensu życia. Dlatego tak ważną rolę ma do spełnienia ojciec w procesie wychowania. Już od najmłodszych lat powinien on starać się wpajać dziecku wartości etyczne i moralne. Dziecko cechuje jakaś niezwykła otwartość na najgłębsze wartości ludzkie i duchowe. Pragnie ono nie tylko wzajemnej zgody rodziców, poczucia bezpieczeństwa, serdeczności, ciepła, przytulenia, zaspokojenia jego podstawowych potrzeb materialnych, ale także postawy prawdy, uczciwości i przejrzystości moralnej. Obserwacja tych cech u swoich rodziców (szczególnie dotyczy to osoby ojca) kształtuje w pewien sposób osobowość dziecka, które podświadomie przenosi je później w swoje dorosłe życie²².

Ojciec wywiera ogromny wpływ na rozwój swojego dziecka i powinien o tym pamiętać przez cały okres wychowawczy. Powinien mieć świadomość tego, że jest ciągle obserwowany przez swoje pociechy, które potem przejmują pewne jego zachowania, wyrabiają w sobie i kształtują poglądy na różne dziedziny życia społecznego i moralnego. Dlatego tak ważny jest stosunek ojca do matki i dzieci, jego zachowania i reakcje na okoliczności życia rodzinnego. Dziecko staje się bezkrytycznym naśladowcą zachowań i postaw ojca powielając je potem w swoim dorosłym życiu. Ojciec dostarcza dziecku bodźców w rozwoju społecznym, których matka nie może zaoferować, gdyż nie posia-

²¹ Zob. A.Pluta, *Działalność wychowawcza ojców w rodzinie*, Nowa szkoła (1984) nr 7-8, s.342 – 345

²² Tamże

da ona tych cech osobowości, które ma ojciec. Są one potrzebne dziecku jako wzorzec, zarówno chłopcu jak i dziewczynie. Chłopiec przebywając z ojcem uczy się męskich zachowań, identyfikując się z własną płcią, a dziewczynka na podstawie obserwacji ojca, jego zachowania wobec matki, kształtuje swój stosunek do płci odmiennej. Dlatego tak bardzo ważny jest kontakt z dzieckiem. Stanowi on integralną część całej relacji ojca z dzieckiem. Jest on symbolem, znakiem, językiem, z pomocą którego przekazywane jest dziecku całe bogactwo i subtelność więzi emocjonalnej i duchowej z ojcem. Jeżeli brakowałoby rzeczywistego głębokiego kontaktu uczuciowego i duchowego ojca z dzieckiem, jego życzliwej akceptacji, zrozumienia, zapewnienia poczucia bezpieczeństwa, wówczas gesty fizyczne byłyby puste. Mogłyby być odbierane przez dziecko jako krępujące. Dzieci odruchowo bronią się przed gestami czułości osób dorosłych, u których wyczuwają nieszczerłość czy jakieś dwuznaczne intencje. Intuicja dziecięca jest na ogół niezawodna w ocenianiu fizycznych gestów osób dorosłych. Tylko dzieci głęboko zranione przez swoich rodziców, które nie zaznały nigdy ciepła, życzliwości i akceptacji, tulą się nieraz do osób przypadkowych, okazujących im trochę zainteresowania i życzliwości²³.

W sercu każdego dziecka czasami gdzieś bardzo na wierzchu, czasami głęboko w środku mieszka pragnienie bycia dumnym z własnego ojca. Obszarów, w których ojcowie mogą imponować swoim dzieciom jest nieskończona liczba. Jedni ojcowie wspianiale opowia-

dają historie, inni budują solidne domy, jeszcze inni najlepiej znają się na piłce nożnej lub potrafią żartować i rozbawiać towarzystwo. Dlatego też ważne jest, by ojciec realizował się, jako człowiek, jako głowa rodziny, jako mąż i jako mężczyzna. Zadolenie ojca z siebie i jego radość z pewnością przełożą się na dziecięcy podziw i dumę²⁴.

PODSUMOWANIE

Przez wieki miłość matki była uznawana za kluczową dla rozwoju dziecka. Ojcowie byli postrzegani jako żywicieli rodziny, dyscyplinujący nauczyciele i strażnicy moralności. Miłość ojcowska była nierozpoznawalna i niedoceniana, a temat ojcostwa bardzo rzadko podejmowany. Okazuje się jednak, że ojciec, tak samo jak matka, dostarcza dziecku gratyfikacji emocjonalnych, jest zdolny, tak samo jak matka, do odczytywania potrzeb niemowlęcia, czy wytworzenia głębokich więzi. Współczesny ojciec nie jest już ograniczony do bycia obrońcą i żywicielem rodziny, tak jak to było w tradycyjnym modelu rodziny opartym na wyraźnym podziale ról. Model współczesny różni się wcześniejszego wzoru ojca pod względem obecności podczas narodzin dziecka, zaangażowania w opiekę nad niemowlęciem, nie tylko wtedy, gdy dziecko jest starsze. Ojciec uczestniczy w codziennej opiece nad dzieckiem, nie tylko bawi się z nim, ale bierze też udział w rutynowych czynnościach pielęgnacyjnych²⁵.

Dzieci, które mają dobry kontakt z ojcami, są bardziej pewne siebie, dojrzałe, otwarte na innych i komunikatywne. Natomiast dzieci, które nie mają dobrych

²³ Por. K. Pospiszyl, *Ojciec a rozwój dziecka*, s. 61-74.

²⁴ <http://zdrowedzieci.pl/rozwoj-dziecka/ojcostwo-rola-ojca-w-obecnym-czasach>

²⁵ <http://www.primopsyche.pl/wspolczesne-ojcostwo-tacierzynstwo-1>

relacji z ojcem, są bardziej wycofane, nieufne, konfliktowe i mniej odpowiedzialne. Cechy relacji z ojcem wpływają więc na rozwój i kształtowanie się osobowości u dzieci. Obecność ojca w rodzinie wpływa na zdrowie psychiczne dzieci. Wspiera je ale także ustala rozsądne granice, których nie można przekraczać.

Ojciec wpływa więc na sposób postrzegania świata przez dzieci. Chłopcy obserwując ojca, uczą się co to oznacza być mężczyzną, poznają swoje role płciowe. Dziewczynki poprzez relacje z ojcem, wykształcają w sobie obraz przyszłego partnera i cechy jakie powinien posiadać.

Jak można zauważyć rola ojca w rodzinie jest bardzo złożona i obejmuje wiele czynników. Ważne są relacje jakie łączą go z dziećmi. Jeżeli są pozytywne wspiera to ich rozwój. Jeżeli negatywne zaburza to przystosowanie społeczne i wprowadza szereg problemów. Ważne jest aby doceniać rolę ojca i nie bagatelizować jego wpływu na rozwój dzieci.

W dzisiejszych czasach ojciec i matka powinni być równorzędnymi partnerami w opiece nad dzieckiem - jest to rozwiązanie korzystne dla wszystkich. Między rodzicami nie może być rywalizacji i spychania obowiązków na drugą osobę. Najlepszym rozwiązaniem jest dopełnianie się w domowych zadaniach a nade wszystko w wychowaniu swoich dzieci.

STRESZCZENIE

Rola ojca w życiu dziecka to temat dosyć szczątkowy, bowiem dotychczas ojcu przyznawano niejako drugorzędne znaczenie w kształtowaniu się i rozwoju dziecka. W niniejszym artykule zostały przedstawione współczesne poglądy na temat roli i znaczenia ojca w rozwoju dziecka. Fascynujące jest to, że ojcowie, którzy biorą aktywny udział w wychowywaniu dzieci, stali się dla nich autorytetami, a oni sami stali się pogodniejsi, bardziej wyrozumiali i cierpliwi w życiu codziennym. A ich żony zauważyły, że są po prostu... lepszymi mężami.

SUMMARY

The role of the father in a child's life is the subject of rather rudimentary, yet because his father was granted a kind of secondary importance in the formation and development of the child. This article presents the current views on the role and importance of fathers in child development. It is fascinating that fathers who are actively involved in raising their children, they became authorities for them, and they have become happier, more understanding and patient in everyday life. And their wives have noticed that they are just ... better husbands.

„Każde dziecko otrzymuje od rodziców dyplom geniusza, od szkoły - świadectwo niedojrzałej dojrzałości, od uniwersytetu - patent mistrza, od życia - najczęściej - tytuł zdolnego robigrosza”.

(A. Ś).